

2

רווחה, עוני ופערים חברתיים

מבוא

בכל שנה מוצגים בפרק זה, נוסף על מדדי רווחה והשוואות בין-לאומיות, גם מדדי העוני והאי-שוויון לשנה החולפת. משנת 2019, בשל עיכובים בהעברת הנתונים של סקרי הוצאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והמדגם הקטן יחסית של התצפיות בסקר, מפורסם דוח העוני של הביטוח הלאומי על בסיס הנתונים המנהליים של המוסד¹.

הנתונים המנהליים בביטוח הלאומי מספקים דיווח אמין ומקיף על השכר וההכנסה מעבודה, קצבאות הביטוח הלאומי ומרבית נתוני הפנסיה. בנוגע להכנסות שמקורן אינו בביטוח הלאומי, למשל מהון, הוכנסו אומדנים על סמך זקיפות. הנתונים המנהליים כוללים כאמור את כלל האוכלוסייה ולכן מאפשרים לבחון גם קבוצות אוכלוסייה קטנות מאוד². יצוין שבשל עדכון מאוחר ושיפורים מתמידים בבסיס הנתונים המנהליים שהוא חדש יחסית, הממצאים לשנים קודמות עשויים להיות שונים מאלה שפורסמו. החישוב על-פי הנתונים המנהליים נעשה למשפחה, כאשר משפחה נקבעת בהם באופן דומה יותר למשפחה גרעינית: יחיד או זוג עם או בלי ילדים, על פי קשרי המשפחה הרשומים.

הגדרות

- **ההכנסה לפני מיסים (ההכנסה הכלכלית):** ההכנסה מפעילות כלכלית לפני תשלומי ההעברה והמיסים הישירים; **ההכנסה הפנויה (ההכנסה נטו):** ההכנסה לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים. המושגים הכנסה כלכלית/הכנסה לפני מיסים ישמשו לסירוגין כמו גם המושגים הכנסה פנויה/הכנסה נטו.
  - **עוני כלכלי:** מצב שבו ההכנסה הכלכלית של משפחה המחולקת למספר הנפשות התקניות שבה נמוכה מקו העוני לנפש תקנית. **עוני נטו:** מצב שבו ההכנסה נטו של משפחה המחולקת למספר הנפשות התקניות שבה נמוכה מקו העוני לנפש תקנית.
  - **תחולת העוני:** שיעור המשפחות, הנפשות או כל יחידה אחרת שהכנסתן נופלת מקו העוני.
  - **עומק העוני/יחס פער העוני:** המרחק של הכנסת המשפחה מקו העוני.
  - **חומרת העוני:** עומק העוני תוך מתן משקל גבוה יותר למשפחות עניות.
- חלקו הראשון של הפרק סוקר את המצב החברתי בישראל ב-2023: ההוצאה הציבורית לרווחה והשוואה בינלאומית של התרומה הישירה של תשלומי ההעברה והמיסים לצמצום העוני והאי שוויון. בחלק השני מוצגים נתונים על ממדי העוני והאי-שוויון בישראל ב-2022 לפי שיטת המדידה הנהוגה בישראל.

1 קסיר (קלינר) נ', פינס ר' ופלאם נ' (2023). דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות.

2 הלר א' ואנדבלד מ' (2020). זקיפת רכיבי הכנסה חסרים בנתונים המנהליים.

בדומה לרוב מדינות המערב ולארגונים הבינלאומיים, מדידת העוני בישראל מבוססת על הגישה היחסית, שלפיה עוני הוא תופעה של מצוקה יחסית שיש להעריכה בזיקה לרמת החיים המאפיינת את החברה. משפחה מוגדרת ענייה אם רמת החיים שלה, כפי שהיא מתבטאת בהכנסתה הפנויה לנפש תקנית, נמוכה ממחצית החציון של הכנסה זו באוכלוסייה. פרטים נוספים מובאים בנספח **מדידת העוני ומקורות הנתונים** בדוח זה.

המצב החברתי בישראל ב-2022-2023

שנת 2022 התאפיינה בצמיחה כלכלית, שנמשכה גם בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023. ב-7 באוקטובר 2023 פרצה מלחמת **חרבות ברזל**. המלחמה נמשכה בכל הרבעון האחרון של שנת 2023 ולאחריו. עקב המלחמה פונו תושבים מאזורי הדרום והצפון ולצורכי המלחמה נדרש גיוס נרחב של אנשי מילואים. פיקוד העורף הגביל פתיחת עסקים באזורי העימות ועסקים שאינם ממוגנים באזורים נרחבים בארץ. הגבלות אלו וגיוס המילואים פגעו בשוק התעסוקה. עסקים שנסגרו פיטרו והוציא עובדים לחל"ת שאינו מרצון ולכן תביעות האבטלה גדלו. התושבים המפונים פונו לבתי מלון, הטיסות לישראל פסקו ולכן נפגעה התיירות. הממשלה תמכה בתושבים המפונים באמצעות מענקים ולכן נוסף סעיף חדש בהוצאה הציבורית לרווחה – מענקים למפונים. המלחמה פגעה בשיעור צמיחת התמ"ג והגדילה את שיעור מקבלי דמי אבטלה.

ההוצאה הציבורית לרווחה

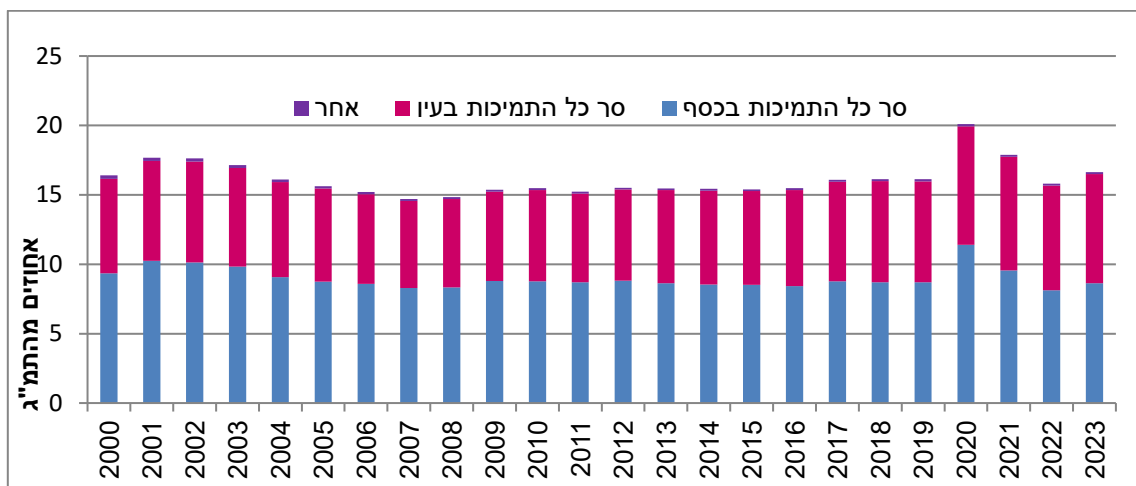
ב-2023 היוותה ההוצאה הציבורית לרווחה 16.3 אחוז מהתמ"ג בדומה לשיעור ההוצאה מהתמ"ג לפני משבר הקורונה. בשנות המשבר, 2020-2021, עלה השיעור בעקבות הסיוע שהעניקה הממשלה לאוכלוסיות שנפגעו מהמשבר. ב-2020 הגיעה ההוצאה לשיא של יותר מ-20% – שיעור שהתמתן ב-2021 עם השיפור במצב והפחתה בסיוע מהממשלה: הסיוע לעצמאים צומצם והופסקו דמי אבטלה לשוהים בחל"ת באמצע השנה³ (תרשים 1). לשיאה הגיעה ההוצאה הציבורית לרווחה בשנים 2001–2003 (יותר מ-18% מהתוצר), ואחר כך ירדה בעקבות עד שנעצרה ב-2007 ברמה של כ-15%. מאז עלה שיעור זה בהדרגה והגיע ב-2019 ל-16.1% מהתמ"ג (תרשים 1). בתקופת הקורונה, ובייחוד ב-2020, הגדילה המדינה במידה ניכרת את שיעור ההשקעה, אך לאחר המשבר ירד השיעור והגיע ב-2022 לרמה של טרום הקורונה. ב-2023 בעקבות המלחמה עלה שיעור ההשקעה לרמה של 16.6%.

ב-2023 קצת יותר ממחצית ההוצאה לרווחה יועדה לתמיכה בכסף, והיתר – לתמיכה בעין (שירותים, בעיקר שירותי בריאות). התמיכה בכסף, שב-2019 היוותה 8.7% מהתמ"ג, נסקה ב-2020 ב-3 נקודות האחוז ל-11.7%, ירדה ב-2021 וב-2023 חזרה לרמה דומה ל-2019 - 8.6%.

3 השוואה בינלאומית של ההוצאה לרווחה מוצגת בפרק **תרשימים נבחרים**. יצוין שהנתונים לשאר המדינות נוגעים לשנים שלפני 2020, שהושפעו במידה רבה מהמשבר הכלכלי שפרץ בעקבות מגפת הקורונה.

בשנים 2005-2019 חלקה של התמיכה בכסף במונחי תמ"ג נשחק מעט לעומת חלקה של התמיכה בעין, שעלה בהדרגה. המצב השתנה במהלך משבר הקורונה. ב-2023 הוסיף הפער להצטמצם בהשוואה להתפתחויות עד 2019, וההוצאה בעין הגיעה ל-7.8% מהתמ"ג.

תרשים 1: ההוצאה הציבורית לרווחה בישראל כאחוז מהתמ"ג, 2000-2023

המקור: עיבודי המחברים לנתוני הלמ"ס.

התמיכה בכסף לאנשים בגיל העבודה ירדה בהדרגה מ-2001 – 4.8% מהתמ"ג – עד 3.8% ב-2015 ו-4.0% ב-2019, מגמה המשקפת בעיקר את הקיצוץ בקצבאות. על אף שינויים מסוימים בקצבאות, כגון הפעלת התוכנית **חיסכון לטווח ארוך** ("חיסכון לכל ילד") ב-2017 והגדלת קצבאות הנכות ב-2018, לא ניכרה השפעה ממשית על התמיכה בכסף במונחים של אחוזים מהתמ"ג, ובשנת 2023 היא היתה 4.1% מהתמ"ג (לוח 1). לעומת זאת שיעור הסיוע לאזרחים ותיקים עלה במעט מ-4.5% מהתמ"ג ב-2000 עד ל-4.7% ממנו ב-2019, עלה שוב במשבר הקורונה ב-2020 ל-4.99%, וירד ב-2023 ל-4.5% – רמה הנמוכה מזו שלפני הקורונה, בעיקר כתוצאה מהירידה של הפנסיה התקציבית כאחוז מהתמ"ג. ב-2019 היה הסיוע לאזרחים ותיקים גבוה בכ-20% מהסיוע למשפחות בגיל העבודה, אך ב-2020 המצב התהפך: התמיכה לאנשים בגיל העבודה עלתה לראשונה על התמיכה באזרחים ותיקים, בשל העלייה המתונה של הסיוע לאזרחים ותיקים לעומת העלייה הניכרת בהוצאה לגיל העבודה במשבר. בשנת 2021 התמתנה ההוצאה החברתית במונחי תוצר לשתי הקבוצות לעומת שנת 2020 עקב ירידה בתמיכת הממשלה – בין היתר לנוכח השיפור במשק – אך עדיין היתה גבוהה לאנשים בגיל העבודה במונחי תמ"ג מאשר עד שנת 2019. בשנים 2022 ו-2023 חזר המצב שבו התמיכה לאזרחים ותיקים היתה גבוהה מן התמיכה לאוכלוסייה בגיל העבודה.

לוח 1: ההוצאה הציבורית לרווחה לפי רכיביה (אחוז מהתמ"ג), 2000–2023 (שנים נבחרות)

2023	2022	2021	2020	2019	2015	2010	2005	2000	
16.63	15.80	17.88	20.08	16.12	15.38	15.48	15.63	16.40	סך כל ההוצאה הציבורית לרווחה
8.63	8.13	9.55	11.40	8.71	8.52	8.78	8.75	9.35	סך כל התמיכות בכסף
4.13	3.75	4.90	6.39	3.97	3.77	4.01	4.06	4.84	תמיכות לאוכלוסייה בגיל העבודה*
3.32	2.92	4.09	4.76	3.10	0.04	3.19	3.22	3.80	ביטוח לאומי
0.76	0.84	0.81	1.63	0.87	0.92	0.82	0.84	1.04	גמלאות בכסף אחרות**
4.50	4.38	4.65	5.01	4.74	4.75	4.77	4.68	4.51	תמיכות לאזרחים ותיקים***
2.41	2.34	2.45	2.65	2.48	2.42	2.51	2.56	2.59	ביטוח לאומי
2.00	1.96	2.10	2.26	2.17	2.25	2.21	2.09	1.86	פנסיה לעובדי מדינה
0.09	0.08	0.09	0.10	0.10	0.08	0.05	0.04	0.07	סיוע בשכר דירה
7.87	7.54	8.19	8.54	7.27	6.75	6.57	6.71	6.81	סך כל התמיכות בעין
1.90	1.69	1.73	1.87	1.73	1.67	1.60	1.68	1.76	תמיכות לאוכלוסייה בגיל העבודה****
0.23	0.18	0.22	0.16	0.18	0.12	0.13	0.19	0.32	תמיכות לאזרחים ותיקים
5.73	5.67	6.25	6.50	5.36	4.95	4.84	4.84	4.72	בריאות וסיעוד
0.13	0.13	0.14	0.14	0.14	0.12	0.13	0.18	0.24	אחר*****

המקור: נתוני הלמ"ס ועיבודים למינהל המחקר, לפי כללי הסיווג של ה-OECD בשאלון SOCX.

- * הסיוע בשכר דירה נכלל בגמלאות בעין.
- ** לרבות מענק ההכנסה ("מס הכנסה שלילי") ובשנים 2020–2021 מענקי הקורונה. בשנת 2023 מענקים למפונים.
- *** קצבאות השאירים הועברו לתמיכות בעין לקשישים, אף שמקצתן מופנות לאוכלוסייה בגיל העבודה.
- **** גמלאות בעין הקשורות לגמלאות בכסף בתחומי שאירים, אי-כוש עבודה, משפחה וכו'.
- ***** בעיקר התערבות אקטיבית בשוק העבודה.

ב-2020 ירד התמ"ג בשיעור מתון יחסית עקב הירידה בפעילות הכלכלית, וב-2021, עם ההתאוששות במשק, עלה עלייה חדה ב-8.6% והוסיף לעלות גם ב-2022, ב-6.5%. ב-2023 העלייה בתמ"ג היתה נמוכה – 2% – כתוצאה ממלחמת חרבות ברזל שפרצה ברבעון הרביעי של השנה. רמת המחירים עלתה ב-4.2% ב-2022, ובשיעור דומה – 4% – ב-2023 (לוח 2). בשנת 2020 השכר הריאלי עלה בחדות ב-7.4% בשל העובדה שהעובדים החזקים הם שנשארו באותה

שנה בשוק העבודה, ולאחר מכן, ב-2021 הוא עלה במתינות ב-0.8%. לאחר שנתיים אלה של עליות, ב-2022 ירד השכר הממוצע ב-1.5% וחזר לעלות ב-2023 ב-1.8%.

שכר המינימום, שנותר נומינלית ברמה של 2019 (5,300 ש"ח לחודש) עד אפריל 2023, ירד במונחים ריאליים מ-49.2% מהשכר הממוצע ב-2019 ל-45.9% ממנו ב-2020, ונותר ברמה דומה ב-2021. בשנים 2022-2023 הוסיף שכר המינימום לרדת כאחוז מהשכר הממוצע, ל-43.7% ו-43.3% בהתאמה, למרות העלייה בשכר המינימום בשנת 2023 ל-5,571 ש"ח. שיעור האבטלה בשנים 2020 ו-2021 עלה ל-4.3% ול-5% בהתאמה, אף כי הוא אינו משקף את היוצאים לחל"ת: אלה נכללים ב"שיעור האבטלה הרחב", שהגיע ב-2021 ל-10.1% – פי שניים ויותר מהשיעור הרגיל. ב-2022 ירד שיעור האבטלה ל-3.8%, והוסיף לרדת גם ב-2023 עד 3.4% אף כי הוא אינו משקף את היוצאים לחל"ת בעקבות מלחמת "חרבות ברזל". שיעור התעסוקה עלה מכ-78% ב-2019 לכ-79% ב-2023. שיעור מקבלי דמי אבטלה בקרב הבלתי מועסקים עלה ל-70% בשל מלחמת חרבות ברזל כאמור לעיל.

לוח 2: מדדים כלכליים המשפיעים על ממדי העוני (אהוזים), 2023 (שנים נבחרות)-2005

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2015	2010	2005	הגורם המשפיע
2.0	6.5	8.6	-1.9	4.2	4.1	4.3	2.6	4.1	5.1	שיעור הצמיחה (הגידול בתמ"ג)
4.0	4.2	1.5	-0.6	0.8	1.0	-0.5	-0.6	0.5	1.5	השינוי ברמת המחירים הממוצעת
1.8	-1.5	0.8	7.4	2.1	2.5	3.8	2.5	1.5	1.1	השינוי הריאלי בשכר הממוצע במשק
3.4	3.8	5.0	4.3	3.8	4.0	4.2	5.3	5.9	6.2	שיעור האבטלה
70.1	37.2	60.9	69.4	48.1	43.7	39.6	34.5	31.8	30.4	שיעור מקבלי דמי אבטלה בקרב הבלתי מועסקים
43.3	43.7	46.0	49.2	50.6	49.7	48.4	45.8	46.7	46.2	שכר המינימום כאחוז מהשכר הממוצע
78.9	78.6	75.7	76.2	77.7	77.5	77.1	76.2	75.5	74.5	שיעור התעסוקה בקרב בני 64-25

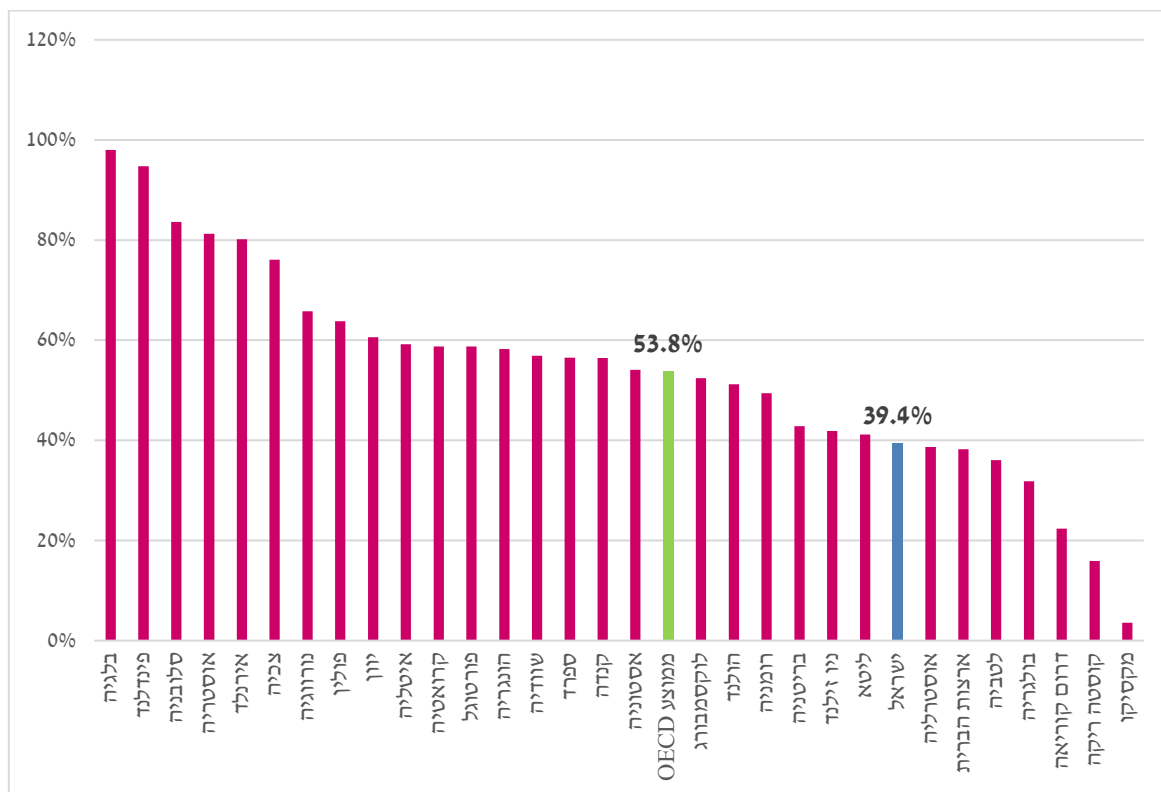
התרומה הישירה של תשלומי ההעברה והמיסים לצמצום העוני

והאי שוויון – השוואה בינלאומית

המדיניות החברתית קובעת את גובה ההוצאה לרווחה, הנמדדת לצורך השוואה בינלאומית כאחוזים מהתמ"ג של כל מדינה, ואת שעורי החילוף מעוני ואי-שוויון. מהשוואה בינלאומית של מידת החילוף מעוני ואי-שוויון ושל ההוצאה לתוכניות לעידוד תעסוקה כאחוז מהתמ"ג, עולה כי ישראל מדורגת נמוך מהממוצע במדינות ה-OECD בחילוף מעוני ואי-שוויון (תרשימים 3-2). ההשקעה בעידוד תעסוקה כאחוז מהתמ"ג בישראל היא 0.136% לעומת 0.567% בממוצע

מדינות ה-OECD והיא בין הנמוכות שבמדינות. תעסוקה היא אחד הכלים למאבק בעוני ואי-שוויון אך מדינת ישראל משקיעה פחות בתוכניות לשילוב של מגוון אוכלוסיות בשוק העבודה.

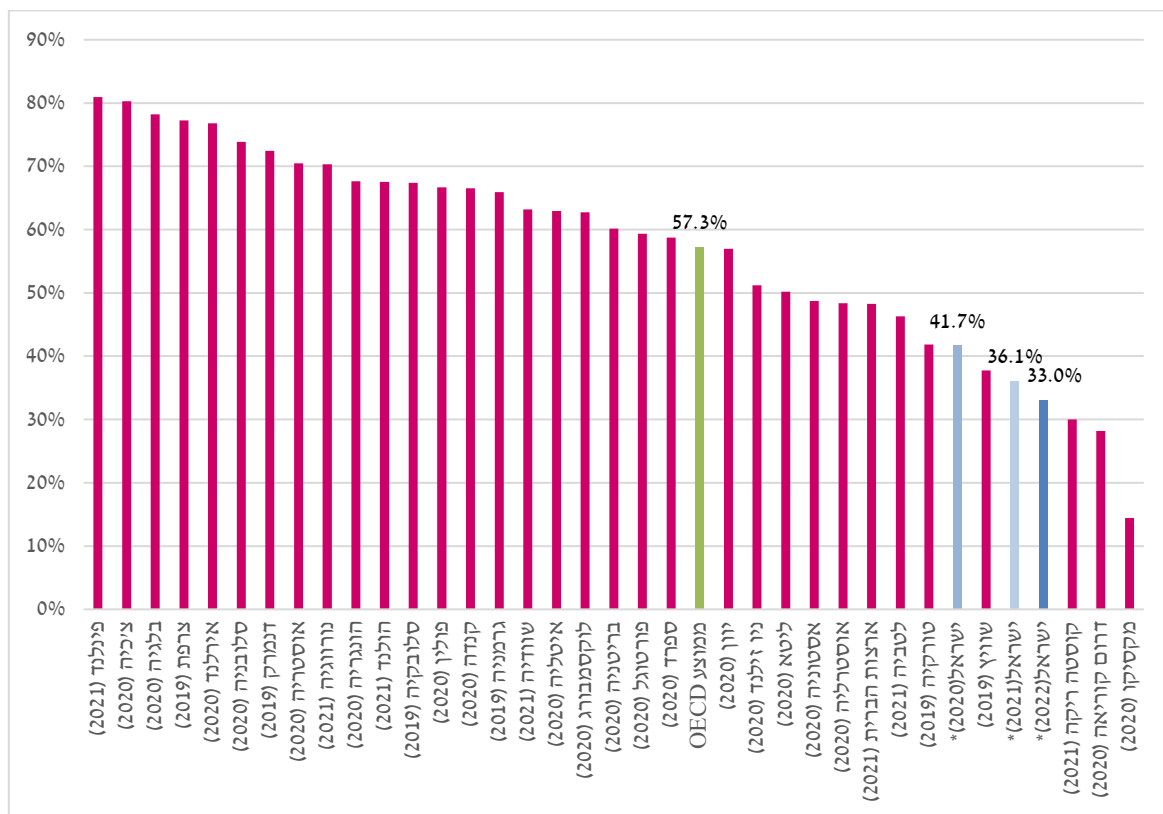
תרשים 2: התרומה הישירה של תשלומי ההעברה והמיסים לצמצום האי-שוויון (אחוזים) – השוואה בינלאומית, 2020

מקור: OECD going-for-growth-2023

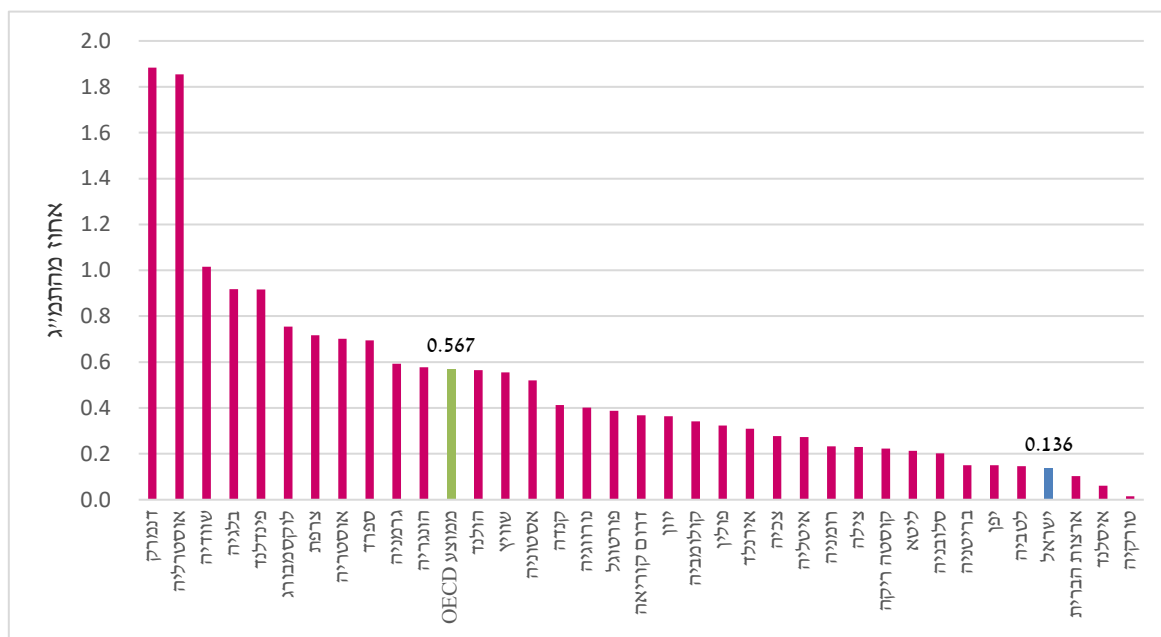
תרשים 3: התרומה הישירה של תשלומי ההעברה והמיסים לצמצום העוני – השוואה בינלאומית, 2019–2022

מקור: OECD

*נתוני ישראל לפי נתונים מנהליים של ביטוח לאומי

תרשים 4: ההשקעה בתוכניות עידוד תעסוקה כאחוז מהתמ"ג – השוואה בינלאומית, 2019

מקור: OECD - Social Expenditure

ממדי העוני והאי-שוויון בישראל ב-2022⁴

קו העוני ורמת החיים

בחלק זה יוצגו זו הפעם הרביעית ממצאים על העוני והאי-שוויון המתבססים על הנתונים המנהליים שבידי הביטוח הלאומי ולא על סקרי המשפחות של הלמ"ס (ראו גם נספח הגדרת העוני ומקורות הנתונים).

בין השנים 2021 ל-2022 עלה קו העוני ב-1.9% – תוצאה של עלייה ריאלית של 1.9% ברמת החיים של האוכלוסייה במונחי חציון ההכנסה הפנויה לנפש תקנית (לוח 3). בשנים 2002-2019 (חוץ מ-2008) עלתה רמת החיים במונחי החציון של ההכנסה הפנויה בשיעורים משתנים, בדרך כלל 3%–4%, ומכאן ששיעור עלייתה ב-2022 היה מתון למדי. ההכנסה הכלכלית לנפש תקנית עלתה בשיעור ניכר של 6.4%, תוצאה של הצמיחה הכלכלית הגבוהה בשנה זו. למרות עלייה זו

4 הנושא מוצג פה בקיצור. הממצאים המלאים מופיעים בממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי 2022.

ההכנסה נטו לנפש תקנית עלתה בשיעור מתון בשל הצמצום הניכר בתשלומי העברה בשנה זו בעקבות ההתאוששות ממשבר הקורונה.

לוח 3: רמת החיים וקווי העוני (ש"ח), והשינוי הריאלי בין השנים (אחוזים), 2021-2022

השינוי הריאלי (%) 2022-2021	2022	2021	
1.9%	3,076	2,892	קו העוני
			הכנסה ממוצעת
3.2%	18,036	16,736	כלכלית למשפחה
3.8%	7,509	6,928	כלכלית לנפש תקנית
1.0%	16,871	לוח 6,0043	נטו למשפחה
1.4%	7,320	6,918	נטו לנפש תקנית
			הכנסה חצינית
5.8%	11,326	10,254	כלכלית למשפחה
6.4%	5,325	4,795	כלכלית לנפש תקנית
1.1%	12,974	12,297	נטו למשפחה
1.9%	6,151	5,784	נטו לנפש תקנית

ממדי העוני והאי-שוויון בכלל האוכלוסייה

עם הצמיחה הכלכלית לאחר המשבר בשנת 2020 ירדה תחולת העוני של משפחות לפי ההכנסה הכלכלית מ-35.6% ל-33.8%. לפי ההכנסה הפנויה היא ירדה מעט – מ-20.5% ל-20.2% (לוח 4). תחולת העוני של אזרחים ותיקים ירדה בשיעור גבוה יותר – מ-15% ל-12.7%. תחולת העוני לפי ההכנסה הכלכלית הגיעה ב-2021 לכ-36% וירדה לכ-34% ב-2022 עקב השיפור הכלכלי. מההתפלגות לפי קבוצת אוכלוסייה עולה, שצמצום העוני ב-2022 בלט בעיקר בקרב אזרחים ותיקים, יהודים ועולים – קבוצות שבשנים רגילות שיעורי החילוץ מעוני אצלם נמוכים למדי (לוח 5). עומק העוני, המייצג את מרחקן של המשפחות העניות מקו העוני, הגיע ב-2022 בממוצע ל-40.2% – עלייה של כנקודת האחוז מ-2021 (לוח 7). בקבוצת העניות יותר (חרדים, ערבים) היחס אינו גבוה יותר מאשר באחרות, חוץ ממי שאינם עובדים בגיל העבודה – שבהם הוא מגיע ליותר מ-60%. עם זאת הוא גבוה למדי בקרב צעירים (ראש המשפחה עד גיל 29) ובקרב עולים, שתחולת העוני שלהם נמוכה בהשוואה לכלל האוכלוסייה.

לוח 4: ממדי העוני בכלל האוכלוסייה לפי מדדי עוני נבחרים* (אחוזים) ומדד ג'יני לאי-שוויון, 2021-2022

2022	2021	
		לפי הכנסה כלכלית
30.6	32.1	תחולת העוני נפשות
33.8	35.6	תחולת העוני משפחות
35.6	36.9	תחולת העוני ילדים
42.9	43.5	תחולת העוני אזרחים ותיקים
58.5	59.7	עומק העוני
45.1	46.5	חומרת העוני FGT
0.4977	0.5084	מדד ג'יני
		לפי הכנסה פנויה
20.9	20.9	תחולת העוני נפשות
20.2	20.5	תחולת העוני משפחות
28.2	28.0	תחולת העוני ילדים
12.7	15.0	תחולת העוני אזרחים ותיקים
40.2	39.0	עומק העוני
24.4	23.0	חומרת העוני FGT
0.3747	0.3753	מדד ג'יני
		שיעור השינוי
31.9	35.0	תחולת העוני נפשות
40.3	42.3	תחולת העוני משפחות
20.6	24.1	תחולת העוני ילדים
70.5	65.6	תחולת העוני אזרחים ותיקים
31.2	34.6	עומק העוני
46.0	50.6	חומרת העוני FGT
24.7	26.2	מדד ג'יני

* המשקל של כל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות בה.

לוח 5: תחולת העוני לפי קבוצת אוכלוסייה (אחוזים), 2020 ו-2021

2022			2021			קבוצת אוכלוסייה (משפחות)
הירידה בשיעור המשפחות העניות	עוני לפי הכנסה פנויה	עוני לפי הכנסה כלכלית	הירידה בשיעור המשפחות העניות	עוני לפי הכנסה פנויה	עוני לפי הכנסה כלכלית	
40.3	20.2	33.8	42.3	20.5	35.6	כלל האוכלוסייה
						מאפיין של ראש המשפחה
						יהודים
47.6	15.9	30.4	48.8	16.5	32.3	יהודים לא חרדים
50.0	14.0	28.1	51.1	14.7	30.1	חרדים*
35.3	33.7	52.1	36.7	34.4	54.3	ערבים
20.4	39.0	49.0	23.0	38.9	50.6	עולים מ-1990
50.8	21.0	42.7	51.0	21.2	43.2	עולים מ-2000
32.8	33.3	49.6	36.0	31.4	49.1	משפחות עם ילדים - סך הכל
23.6	22.1	28.9	28.8	21.7	30.4	מספר הילדים 1-3
26.3	17.8	24.1	33.1	17.2	25.7	מספר הילדים +4
17.6	42.2	51.3	18.9	42.5	52.5	מספר הילדים +5
17.7	51.6	62.7	18.2	52.1	63.6	משפחות שבראשן הורה עצמאי
40.2	23.5	39.4	45.3	23.1	42.2	מצב תעסוקה של ראש המשפחה
						עובד
32.9	15.4	22.9	39.1	14.9	24.5	שכיר
33.2	14.9	22.3	39.7	14.4	23.9	עצמאי
27.3	13.8	18.9	32.8	13.1	19.5	לא עובד בגיל עבודה
24.2	69.2	91.4	27.1	67.1	92.0	מפרנס אחד
33.6	22.6	34.0	38.6	22.1	36.1	שני מפרנסים ויותר
31.2	8.5	12.3	40.5	7.9	13.2	גיל של ראש המשפחה
						עד 29
17.4	41.6	50.4	21.4	41.6	53.0	30-44
23.9	21.4	28.1	30.7	20.6	29.6	45 עד גיל פנסיה
33.1	14.7	22.0	40.4	14.1	23.7	בין 25 ל-64 (גיל העבודה העיקרי)
27.9	19.0	26.3	35.0	18.2	28.1	גיל פנסיה
69.8	14.4	47.5	64.6	17.1	48.3	

* לפי אלגוריתם מיוחד שנבנה במינהל המחקר.

להלן הממצאים העיקריים לגבי ממדי העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ב-2022:

- **משפחות עם ילדים:** תחולת העוני של משפחות עם ילדים, שהן יותר ממחצית המשפחות העניות, עלתה בין 2021 ל-2022 מ-21.7% ל-22.1% בהתאמה. עלו גם עומק העוני וחומרתו – ב-2% וב-4% בהתאמה. גם במשפחות שבראשן הורה עצמאי (חד-הוריות) תחולת העוני עלתה מעט בין שתי השנים – מ-23.1% ל-23.5% בהתאמה.
- **ערבים:** תחולת העוני של משפחות ערביות עלתה בין 2021 ל-2022 מ-38.9% ל-39% בהתאמה.
- **חרדים:** תחולת העוני במשפחות חרדיות ירדה בין שתי השנים מ-33.6% ל-33.7%. עומק העוני של המשפחות עלה מ-35.6% ל-35.7% בהתאמה, וחומרת העוני נשארה 18.5%.
- **לא עובדים בגיל העבודה:** תחולת העוני של משפחות בגיל העבודה שאינן עובדות ירדה בין 2021 ל-2022 מ-67.1% ל-69.2% בהתאמה, ושל הילדים במשפחות אלו עלתה בין שתי השנים – מ-83.2% ל-83.7%.

לוח 6: חלקן של קבוצות נבחרות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה (אחוזים), 2022*

האוכלוסייה הענייה				כלל האוכלוסייה		קבוצת אוכלוסייה (משפחות)
לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים		לפני תשלומי ההעברה והמיסים הישירים				
נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	
מאפיין של ראש המשפחה						
58.1	64.0	66.0	73.0	77.5	81.4	יהודים
35.7	51.2	44.2	61.2	65.7	73.7	יהודים לא חרדים
22.4	12.8	21.8	11.8	11.8	7.7	חרדים**
41.9	36.0	34.0	27.0	22.5	18.6	ערבים
14.1	19.3	17.0	23.5	15.2	18.6	עולים מ-1990
8.9	11.9	8.3	10.6	5.8	7.2	עולים מ-2000
73.3	39.9	63.8	31.2	62.4	36.5	משפחות עם ילדים סך הכל
37.2	26.4	33.8	21.4	45.3	30.0	מספר הילדים 1-3
36.1	13.5	29.9	9.8	17.1	6.4	מספר הילדים +4
24.4	8.0	20.2	5.8	9.7	3.1	מספר הילדים +5
7.4	6.3	8.2	6.3	6.0	5.4	משפחות שבראשן הורה עצמאי
מצב תעסוקה של ראש המשפחה						
75.9	59.2	71.5	52.7	88.1	77.8	עובד
69.5	54.0	66.0	48.3	84.4	73.4	שכיר
16.4	10.9	14.3	9.0	20.6	16.0	עצמאי
16.9	24.9	14.4	19.7	4.7	7.3	לא עובד בגיל עבודה
43.9	42.6	40.9	38.3	27.1	38.1	מפרנס אחד
32.0	16.6	30.6	14.4	61.1	39.7	שני מפרנסים ויותר
גיל של ראש המשפחה						
19.8	28.5	16.7	20.6	9.5	13.9	עד 29
46.4	29.3	39.8	23.0	37.2	27.7	30-44
25.4	24.9	24.5	22.2	39.1	34.1	45 עד גיל הפנסיה
82.4	64.5	73.6	53.4	82.0	68.8	בין 25 ל-64 (גיל העבודה העיקרי)
8.3	17.3	19.0	34.2	14.1	24.4	גיל פנסיה

* המשקל שניתן לכל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות שבה.

** לפי אלגוריתם מיוחד שנבנה במינהל המחקר.

לוח 7: עומק העוני* וחומרת העוני** – קבוצות נבחרות (אחוזים).
2022-2021

2022		2021		קבוצת אוכלוסייה (משפחות)
חומרת העוני	עומק העוני	חומרת העוני**	עומק העוני*	
24.4	40.2	23.0	39.0	כלל האוכלוסייה
				מאפיין של ראש המשפחה
21.9	37.5	21.1	36.7	יהודים
24.0	38.6	22.6	37.3	יהודים לא חרדים
18.5	35.7	18.5	35.6	חרדים***
27.8	44.0	25.7	42.4	ערבים
32.5	45.9	26.5	40.3	עולים מ-1990
40.6	53.7	34.6	48.4	עולים מ-2000
22.4	39.3	21.5	38.5	משפחות עם ילדים סך הכל
22.5	38.7	20.8	37.1	מספר הילדים 1-3
22.3	40.0	22.3	39.9	מספר הילדים +4
22.4	40.3	22.6	40.5	מספר הילדים +5
20.6	37.0	19.6	36.0	משפחות שבראשן הורה עצמאי
				מצב תעסוקה של ראש המשפחה
18.9	36.0	18.0	35.0	עובד
18.6	35.6	17.6	34.5	שכיר
16.2	33.2	16.4	33.4	עצמאי
52.4	64.6	47.7	61.5	לא עובד בגיל עבודה
23.3	41.1	22.0	39.8	מפרנס אחד
12.7	28.9	12.1	28.1	שני מפרנסים ויותר
				גיל של ראש המשפחה
31.4	47.4	30.4	46.6	עד 29
23.4	40.2	22.2	39.1	30-44
23.5	38.9	22.3	38.0	45 עד גיל הפנסיה
23.6	40.0	22.4	38.9	בין 25 ל-64 (גיל העבודה העיקרי)
15.6	27.2	13.4	25.6	גיל הפנסיה

* היחס בין הכנסת האוכלוסייה הענייה להכנסת קו העוני.
 ** מדד FGT לחומרת העוני מחושב כשיעור של תוחלת העוני. הוא מתייחס לכלל האוכלוסייה, אך משקף את שיעור הנפשות בעוני חמור משיעור העוני.
 *** לפי אלגוריתם מיוחד שנבנה במינהל המחקר.

77.5% מכלל הנפשות באוכלוסייה הם יהודים, אך חלקם בקרב העניים נמוך יותר – 58.1% (לוח 6). הערבים לעומתם מהווים 22.5% מן האוכלוסייה ו-41.9% בקרב הנפשות העניות, כמעט כפול, וכמוהם גם החרדים – כ-12% ו-22% בהתאמה. חלקם של האזרחים הוותיקים בקרב העניים וחלקם של העובדים נמוך מחלקם באוכלוסייה.

ממדי העוני והאי-שוויון בענת 2022 – על-פי סקרי הוצאות של הלמ"ס

מ-2019 דוחות העוני השנתיים של הביטוח הלאומי מתבססים על הנתונים המנהליים, שעובדו במיוחד לצורך חישוב המדדים החברתיים. נציג להלן את תמצית הממצאים לשנת 2022 על פי סקר הוצאות של משקי הבית של הלמ"ס. מספר התצפיות בסקר היה נמוך לעומת השנה קודמת, ולכן יש להיזהר בהשוואה בין שנת 2022 לשנים הקודמות.

לוח 8: הכנסות וקו עוני (לפי סקר הוצאות מעק הבית) (ש"ח). 2022

2022	סוג ההכנסה
	הכנסה ממוצעת
19,230	הכלכלית למשפחה
7,437	הכלכלית לנפש תקנית
18,237	נטו למשפחה
7,292	נטו לנפש תקנית
	הכנסה חציונית
10,282	הכלכלית למשפחה
3,970	הכלכלית לנפש תקנית
11,663	נטו למשפחה
6,289	ההכנסה נטו לנפש תקנית
3,144	קו העוני לנפש תקנית

לוח 9: קווי העוני לפי מספר הנפשות (לפי סקר ההוצאות), 2022

2022			מספר הנפשות במשפחה
התוספת השולית (ש"ח)	ש"ח לחודש	מספר הנפשות התקניות	
.	3,931	1.25	1
2,358	6,289	2	2
2,044	8,333	2.65	3
1,729	10,062	3.2	4
1,729	11,792	3.75	5
1,572	13,364	4.25	6
1,572	14,936	4.75	7
1,415	16,351	5.2	8
1,258	17,609	5.6	9

מדדי העוני והאי-שוויון בכלל האוכלוסייה מצביעים על יחסים דומים לאלה שנמצאו בחישוב לפי הנתונים המנהליים של הביטוח הלאומי (לוח 10).

רמת העוני של משפחות הגיעה ל-18.3%. בקרב ילדים היתה רמת העוני הגבוהה ביותר - 31.2%. גם במקור הנתונים זה – סקר ההוצאות – העוני של אזרחים ותיקים היה הנמוך ביותר ב-2022 - 15%. עומק העוני היה 32.6% ומדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסה נטו לנפש תקנית - 0.3527.

לוח 10: תחולת העוני (לפי ההכנסה נטו), עומק העוני ומדד ג'יני לאי-שוויון (לפי סקר ההוצאות) (ש"ח), 2022

2022	
18.3	משפחות
22.2	נפשות
31.2	ילדים
15.0	אזרחים ותיקים
0.326	יחס פער העוני (עומק העוני)
0.3527	מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסה נטו לנפש תקנית

בדיקה של ממדי העוני לפי ההכנסה הכלכלית ולפי ההכנסה הפנויה מעלה כי במשקי בית שראשם יהודי העוני היה נמוך יותר מבמשקי בית שראשם ערבי - 14.1% ו-41.7% לפי הכנסה נטו בהתאמה (לוח 11). לעומת זאת במשקי בית של אזרחים ותיקים ניכרה ב-2022 אפילו ירידה בתחולת העוני לפי ההכנסה נטו. שיעור העוני היה גבוה יותר במשקי בית עם יותר מארבעה

ילדים לעומת משקי בית עם עד שלושה ילדים. במשקי בית שראשם אינו עובד בגיל עבודה שיעור העוני היה הגבוה ביותר - כ-60%.

שיעור הצמצום של העוני בזכות התמיכות בכסף היה ב-2022 40%. התמתנות זו משקפת אף היא את המגמות בקרב רוב הקבוצות העובדות ופחות בקרב מי שאינם עובדים בגיל העבודה. במשקי בית שבראשם אזרח ותיק צמצום העוני בעקבות המדיניות היה הגבוה ביותר ב-2022 - 62.2%. בשנת 2022 הועלו הקצבאות לאזרחים הוותיקים המקבלים השלמת הכנסה לקצבת האזרח הוותיק וכן הועלו סכומי ההשתכרות המזכים בתוספת השלמת הכנסה לקצבה זו.

לוח 11: עוני לפי ההכנסה נטו ולפי ההכנסה הכלכלית לפי קבוצת אוכלוסייה (לפי סקר ההוצאות) (אחוזים), 2022

2022			קבוצת האוכלוסייה (משפחות)
שיעור השינוי	לפי ההכנסה הפנויה	לפי ההכנסה הכלכלית	
40.0	18.3	30.5	כלל האוכלוסייה
			מאפיין של ראש משק הבית
47.6	14.1	26.9	יהודי
25.2	46.6	62.3	חרדי*
51.6	16.6	34.3	עולה מ-1990
17.3	41.7	50.4	ערבי
14.9	23.5	27.6	משקי בית עם ילדים – סך הכל
20.3	17.7	22.2	מספר הילדים 1-3
4.1	51.1	53.3	מספר הילדים +4
7.6	63.4	68.6	מספר הילדים +5
34.8	21.4	32.8	משפחות שבראשן הורה עצמאי
			מצב התעסוקה של ראש משק הבית
32.2	14.1	20.8	עובד
30.4	14.4	20.7	שכיר
28.9	14.0	19.7	עצמאי
31.4	60.2	87.7	לא עובד בגיל עבודה
36.4	23.6	37.1	מפרנס יחיד
18.8	6.9	8.5	שני מפרנסים ויותר
			הגיל של ראש משק הבית
26.5	26.4	35.9	עד 29
25.7	17.6	23.7	30-44
28.4	14.1	19.7	45 עד גיל הפנסיה
62.2	19.0	50.2	גיל הפנסיה
			ההשכלה של ראש משק הבית
39.0	42.4	69.5	13 ויותר שנות לימוד
41.0	20.4	34.6	9-12 שנות לימוד
39.1	14.8	24.3	עד 8 שנות לימוד

* לפי הגדרה עצמית.